

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кафедра соціології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан історичного факультету проф. Шуст Р.М. _____
“_____” _____ 2018 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

"СОЦІОЛОГІЯ МАЛИХ ГРУП"

(назва навчальної дисципліни)

Шифр: ПП1.2.09 (шифр і назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: **05 – соціальні і поведінкові науки**

(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність: **054 - Соціологія**

(шифр і назва спеціальності)

Спеціалізація: _____

(назва спеціалізації)

Факультет: історичний

(назва факультету, відділення)

**Львів
2018 рік**

Робоча програма навчальної дисципліни «Соціологія малих груп» для студентів першого
(назва навчальної дисципліни)
курсу бакалаврської програми кафедри соціології за напрямом підготовки 054 Соціологія.

Розробник: Пачковський Ю.Ф, професор, доктор соціологічних наук, завідувач кафедри
соціології історичного факультету
(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри соціології.

Протокол від 30 серпня 2018 року № 1

Завідувач кафедри,
п р о ф е с о р _____ Пачковський Ю.Ф.

« ____ » _____ 2018 року

Схвалено Вченою радою історичного факультету

Протокол № 1 від 05 вересня 2018 р.

« ____ » _____ 2018 року

Голова _____ (Шуст Р.М.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів ECTS – 4,0.	Галузь знань 05 – соціальні та поведінкові науки	<i>Нормативна</i>	
Модулів – 1.	Спеціальність: 054 - Соціологія	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 1.		1-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – контрольна робота (назва)		Семестр:	
Загальна кількість годин – 120 год.		2-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 год., самостійної роботи студента – 3,0 год.	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	<i>Лекції</i>	
		32 год.	
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		32 год.	
		<i>Лабораторні</i>	
		–	–
		<i>Самостійна робота</i>	
		56 год.	
<i>Індивідуальні завдання</i>			
		Вид контролю: Іспит	

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%): для денної форми навчання – 0.5

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є формування у студентів базових знань стосовно теорії та практики соціології малих груп і набуття ними відповідних професійних компетенцій, що забезпечують реалізацію та узагальнення результатів власних прикладних досліджень у царині мікросоціології.

Завдання:

- чітко уявляти місце та призначення соціології малих груп в системі соціального знання;
- розглянути основні концептуальні поняття, теорії та парадигми, якими оперує соціологія малих груп;
- розкрити місце малих груп в структурній будові суспільства;
- спонукати до глибшого проникнення у соціальні і соціально-психологічні процеси, що відбуваються за участю малих груп на рівні групової динаміки;
- практичне використання набутих знань студентами у реальних соціоприкладних дослідженнях, що передбачають залучення і функціонування малих соціальних груп різного спрямування.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- предметне поле дисципліни «Соціологія малих груп»; загальні поняття категорії та методологію аналізу групового чинника у соціології;
- особливості перебігу групових процесів на рівні групової динаміки та суспільства загалом;
- критично підходити до оцінки подій, явищ, що відбуваються за участю малих груп з урахуванням наявних теоретико-методичних підходів та парадигм;
- вміти розмежовувати мікросоціологічні процеси на рівнях “особа-група”, “група-група”, “група-суспільство”;
- показники та індикатори, що визначають феноменологію малих груп;
- вимоги до методів, що дозволяють діагностувати внутрішньогрупові та міжгрупові взаємодії;
- аналізувати малу групу як соціальний інститут та важливу структурну складову та актора соціальної стратифікації суспільства.

вміти:

- продуктивно оперувати набутою інформацією при аналізі суспільних явищ і

процесів, що відбуваються за участю малих груп;

- будувати і відстоювати власну точку зору при реалізації власного дослідження з використанням набутих методів та розглянутих у межах курсу концептуальних підходів;

- знаходити логічний зв'язок з іншими курсами із соціології, що безпосередньо дотичні до функціонування та життєдіяльності малих соціальних груп;

- розробляти практичні рекомендації стосовно управління груповим процесом.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Концептуальні та прикладні основи аналізу малих груп основи

Тема 1. Поняття “малої групи”

Місце групи у життєдіяльності людей. Призначення груп у суспільстві та в організації соціального життя. Група як суб'єкт історичного процесу. Співвідношення понять “мала група” і “соціальна група”, “мала група” і “соціальна спільнота”. Малі та великі групи: спільне, відмінне. Мала група як соціологічна категорія. Визначення малої групи. Межі та розмір малої групи. Характерні ознаки малої групи за Дж. Хомансом, Р. Мертоном, Р. Бейлзом, К. Левіним, М. Шоу. Класифікація малих груп: первинні і вторинні групи, формальні і неформальні групи, групи членства і референтні групи. Інтрагрупа і аутгрупа, тимчасові і постійні, відкриті і закриті, випадкові і цільові, експериментальні і природні, офіційні і дружні групи. Групи соціально-психологічного тренінгу (Т- групи). Переваги та обмеження включеності індивіда у групу. Група як основа соціальної організації. Сім'я як мала група. Сім'я як об'єкт мікро- та макроаналізу у сучасній соціології. Сім'я як соціальний інститут.

Тема 2. Теоретико-методологічні підходи у соціологічному дослідженні малих груп

Проблема малої групи у класичній і сучасній соціології. Психоаналітична традиція у соціологічному дослідженні малих груп (З. Фройд, К. Юнг та інші). Мала група у контексті групової психотерапії. Інтеракціоністський підхід (Ч. Кулі, Дж. Мід, Дж. Хоманс): аналіз групового процесу з позицій індивідуальної активності, взаємодії та відношення. Теорія підкріплення і актуальні проблеми соціального біхевіоризму (Б. Скіннер, Д. Тібо, Г. Келлі). Теорія поля К. Левіна. Структурні властивості соціального простору групи. Соціометричний напрямок Дж. Морено та емпіричні дослідження внутрігрупових взаємодій. Мала група як відкрита система: системний підхід. Структурні елементи малої групи як соціальної системи. Когнітивний аспект аналізу групових феноменів. Формально-модельний підхід та обмеження математичного (формального) моделювання групової поведінки.

Тема 3. Генезис і розвиток малої групи

Соціальні детермінанти малої групи. Погляди Ф. Тьонніса, Г. Зіммеля, П. Блау на процеси групоутворення у суспільстві. Стадійність розвитку малої групи: стадія формування; стадія психологічної напруги; стадія нормалізації; стадія діяльності. Двовірна модель розвитку групи Б. Такмена. Емоційна (міжособистісна) і ділова (інструментальна) сфери життєдіяльності групи. Стадійність розвитку малої групи в екстремальних умовах. Внутрішньогрупові суперечності. Нормативно-рольові моделі розвитку малої групи. Динаміка соціально-психологічного розвитку малої групи як групового суб'єкта діяльності. Соціологічні та психологічні критерії розвитку малої групи.

Тема 4. Соціально-психологічні механізми групової динаміки

Мала група як соціально-психологічний феномен. Фактори, що впливають на групову динаміку. Соціопсихологія міжособистісних взаємодій. Лідерство у малих групах. Теорії лідерства: теорія рис, поведінкові та ситуаційні теорії лідерства. Стиль лідерства. Соціальний (психологічний) обмін як один з механізмів формування лідерства. Феномени міжособистісних взаємодій у малій групі: соціальна фацілітація, публічний ефект, конформізм та нонконформізм, каузальна атрибуція, ефект “ореолу”, міжособистісна сумісність та згуртованість. Процес прийняття групового рішення. Групові дискусії. Ефект “групової поляризації”. Соціологічні аспекти групової інтеграції і деіндивідуалізації особистості.

Конфлікт як механізм розвитку малої соціальної групи. Філософсько-соціологічна та психологічна традиції дослідження конфліктів. Конфлікти у малих соціальних групах. Структура і функції конфліктів. Природа конфліктів. Динаміка конфлікту. Реверсія конфлікту. Типологія конфлікту (Р. Дарендорф, М. Дойч). Позитивні та негативні наслідки конфліктів у групах різного рівня розвитку. “Ефект Г. Зімеля” та можливі шляхи конструктивного розвитку групи. Сучасні соціолого-психологічні теорії щодо ролі та місця конфліктів у груповому процесі (Л. Козер, К. Хорні, М. Шеріф, Ф. Хайдер). Картографія конфлікту і групові інтереси. Організаційні механізми управління конфліктами.

Тема 5. Соціологічний аналіз групової структури

Структурні характеристики малої групи. Комунікативні сітки малої групи. Позиція індивідів залежно від їх місця в системах інформаційних потоків. Соціально-статусна диференціація групи. Соціальний статус та його соціологічні характеристики. Проблема статичності та динамічності соціального статусу. Різновиди соціальних статусів індивіда у групі. Соціальний престиж статусу. Соціальна роль як поведінкова характеристика. Механізми розподілу ролей у групі. Рольові очікування (експектації). Зміст та функції статево-рольових стереотипів. Стереотипи і поведінка індивіда в групі. Рольові конфлікти та шляхи їх подолання. Динамічні аспекти стратифікації та соціальної мобільності у груповому процесі. Мала група у соціальному просторі. Методики оцінки параметрів групової структури.

Тема 6. Цінності та соціальні норми як регулятори групової поведінки

Системи цінностей особистості та групи. Смыслові і суб’єктно-групові цінності. Термінальні та інструментальні цінності. Цінності і ціннісні орієнтації. Конфлікти цінностей. Співвідношення особистісних і групових цінностей. Ціннісно-нормативний механізм соціального регулювання групової життєдіяльності. Поняття соціальної норми. Класифікація групових соціальних норм. Соціальний контроль та його різновиди. Соціальний контроль та санкції. Соціологічні проблеми відхилюючої (девіантної) поведінки. Соціологічні, психологічні, культурологічні підходи у поясненні девіантної поведінки. Типологія девіації Р. Мертона. Основні форми девіантної поведінки: злочинність, алкоголізм, наркоманія, суїцид у контексті групових проявів. Інші форми та прояви групових девіацій (ритуалізм, ретритизм, бунт, масовий психоз). Соціологічні аспекти делінквентної поведінки. Шляхи подолання відхилюючої поведінки індивіда та групи у суспільстві.

Тема 7. Емпірико-статистичні методи дослідження малих груп

Основні етапи організації та проведення емпіричного дослідження малих груп. Спостереження як метод аналізу групи. Метод опитування та його місце в отриманні

Тема 7. Емпірико-статистичні методи дослідження малих груп		6	6									
ІНДЗ (кількість завдань)												
Усього годин		32	32									

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Поняття «малої групи»	2
2	Теоретико-методологічні підходи у соціологічному дослідженні малих груп	4
3	Генезис і розвиток малої групи	4
4	Соціально-психологічні механізми групової динаміки	4
5	Соціологічний аналіз групової структури	2
6	Цінності та соціальні норми як регулятори групової поведінки	2
7	Інституційність малої групи	2
8	Мала група як соціальна система	2
9	Малі групи в системі виробничих та економічних відносин	4
10	Емпірико-статистичні методи дослідження малих груп	4
	Усього годин	32

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
...		

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
...		

8. Самостійна робота

№	Назва теми	Кількість
---	------------	-----------

з/п		ГОДИН
1	Мала група як об'єкт мікросоціологічного аналізу	6
2	Мала група як основа соціальної організації.	8
3	Механізми групової динаміки	8
4	Конфлікт як один з механізмів розвитку малої групи.	6
5	Груповий фактор у системі виробничо-трудова відносин.	8
6	Мала група і громадський сектор	8
7.	Місце малої групи у дослідницькому і реабілітаційному процесі	8
8.	Групові деформації та їх наслідки для життєдіяльності малої групи.	6
	Разом	58

9. Індивідуальні завдання

До індивідуальних науково-дослідних завдань (ІНДЗ) для студентів 3 к. відноситься насамперед підготовка кожним студентом усної презентації чи письмового есею на обрану тему та його представлення на семінарських заняттях. Перелік тем надається викладачем на перших заняттях; староста академгрупи формує таблицю із зазначенням обраної теми та графіку проведення усних презентацій / надання викладачеві письмових есеїв.

10. Методи навчання

Використовуються такі методи навчання:

а) *словесні* – виклад основних положень теми з їхнім наступним обговоренням, виокремлення головних понять теми, презентація головних теоретичних положень теми та дискусія навколо них;

б) *наочні* – ілюстрування навчального матеріалу таблицями, схемами та графіками у вигляді поступового наповнення запропонованих викладачем форм, схематична організація навчального матеріалу кожної теми;

в) *практичні* – виконання практичних науково-дослідних завдань, що передбачає організацію навчальної роботи для отримання нових знань, перевірки певних наукових гіпотез на рівні соціологічних досліджень; опис, узагальнення та аналіз соціологічної інформації; формування вмінь і навичок інтерпретації результатів досліджень різноманітних об'єктів.

11. Методи контролю

До методів поточного контролю засвоєння знань студентами протягом семестру належать:

- письмова контрольна робота за матеріалами 1 і 2 змістових модулів (максимальна оцінка за контрольну роботу становить 15 балів);

- усна презентація або письмовий есей як різновид індивідуального науководослідного завдання на довільно обрану студентами тему (максимально 10 балів);

- участь у дискусіях (максимально 10 балів із врахуванням навчальної активності студентів на семінарських заняттях);

- представлення пояснювальної записки із обґрунтуванням теоретичних положень для написання курсової роботи (15 балів максимум).

Сумарно всі види поточного контролю під час семестру дають максимально 50 балів.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка ECTS	Визначення	За національною шкалою	
			Екзаменаційна оцінка, оцінка з диференційованого заліку	Залік
90 – 100	A	<i>Відмінно</i>	<i>Відмінно</i>	<i>Зараховано</i>
81-89	B	<i>Дуже добре</i>	<i>Добре</i>	
71-80	C	<i>Добре</i>		
61-70	D	<i>Задовільно</i>	<i>Задовільно</i>	
51-60	E	<i>Достатньо</i>		

* кількість балів для оцінок «незадовільно» визначається Вченими радами факультетів або кафедрами, які забезпечують викладання відповідних дисциплін

13. Методичне забезпечення

Пачковський Ю.Ф. Програма вибіркового магістерського курсу «Соціологія малих груп» / Ю.Ф. Пачковський // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. - №1. – С.172-179.

14. Рекомендована література

Базова

Бевзенко Л. Життєвий успіх, цінності, стилі життя / Л. Бевзенко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2007.– № 4. – С. 132 – 151.

Вакуленко С.М. Соціологія праці: Навч. посібник / С.М. Вакуленко. – К:Знання, 2008. – 262 с.

Гіденс Е. Соціологія // Пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник. Наук. ред. О. Іващенко / Е. Гіденс. – К. : Основи, 1999. – 726 с.

Головаха Є.І. Психологія людського взаєморозуміння / Є.І. Головаха, Н.В. Паніна (2-е вид., зі змінами та доп.). – Київ : Ін-т соціології НАН України, 2014. – 223 с.

Кулініч І.О. Психологія управління: Підручник / І.О.Кулініч. – К.: Знання, 2011. – 415 с.

Майєрс Д. Соціальна психологія / Пер. с англ. – СПб: Питер Ком, 1998. – 688 с.

Макєєв С. Концепція інституціонально відтворюваних соціальних нерівностей / С. Макєєв, С. Оксамитна // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2011. – № 4. – С. 32 – 49.

Москаленко М.В. Соціальна психологія: Підручник / М.В. Москаленко. – К: Центр навчальної літератури, 2008. -688 с.

Огаренко В.М., Малахова Ж.Д. Соціологія малих груп: Навч. посібник / В.М. Огаренко. – К: Центр навчальної літератури, 2005. –292 с.

Олсон М. Логіка колективної дії: суспільні блага і теорія груп /М. Олсон. – К.: Лібра, 2004. – 272 с.

Погорілий О.І. Соціологічна думка ХХ століття: Навч. посібник / О.І. Погорілий. – К: Либідь, 1996. – 336 с.

Погрібна В.Л. Соціологія професіоналізму: монографія/ В.Л. Погрібна. – К.: Алерта, 2008. – 336 с.

Робота з персоналом організації: Навч. посібник / За ред.. **І.П.Рущенко.** – Харків: Форт, 2013. – 460 с.

Допоміжна

Ручка А.О., Танчер В.В. Курс історії теоретичної соціології: Навч. посібник / А.О. Ручка. – К: Наукова думка, 1995. –223 с.

Сайтарли І.А. Культура міжособистісних стосунків: Навч. посібник / І.А. Сайтарли. – К: Академвидав, 2007. – 240 с.

Соціальні технології: монографія/ За ред. **В.І. Подшивалкіної.** – Одеса: Одеський національний університет імені І. Мечникова, 2014. – 546 с.

Соціологія і психологія: навчальний посібник / За ред. **Ю.Ф. Пачковського.** – К.: Каравела, 2009. – 760 с.

Соціологія: підручник / За ред. **Ю.Ф. Пачковського.** – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 418 с.

Суїменко Є.І. Соціальна інженерія: Експериментальний курс лекцій: Навч посібник / Є.І. Суїменко. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2011. – 224 с.

Туленков М.В. Сучасні теорії менеджменту: Навч. посібник / М.В. Туленков. – К: Каравела, 2007. – 304 с.

Тьоніс Ф. Спільнота та суспільство. Основні поняття чистої соціології / Ф. Тьонніс. - Київ : Дух і літера, 2005. – 262 с.

Штепа О.С. Самоменеджмент (самоорганізування особистості): Навч. посібник / О.С. Штепа. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – 362 с.

15. Інформаційні ресурси

Злобіна О. Соціометрія: дослідження міжособистісних відносин у групі / О. Злобіна. – Режим доступу : http://i-soc.com.ua/school/Zlobina_Sociometriy.pdf.

Кононов І. Ф. Теоретична соціологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів: у 2 т. – Луганськ : В-во ДЗ ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2013. – Т.1. Соціальність та її форми. – Режим доступу: <http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/308/>.

Кузьменко Т.М. Сучасні характеристика та класифікація соціальних груп. – Режим доступу: <http://socd.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/elopen/aktprob.18.64.pdf>.

Куницына В.Н. Межличностное общение // Учебник для вузов / В.Н. Куницына, Н.В. Казаринова, В.М. Погольша. – СПб. : Питер, 2001. – 544 с. – Режим доступу: <http://childpsy.ru/lib/books/id/8553.php>

Маслоу А. Мотивация и личность. – СПб. : Питер, 2003. – 352 с. – Режим доступу: <http://twirpx.com/file/558520/>.

Мід Джордж Г. Дух, самість і суспільство. З точки зору соціального біхевіориста. – К. : Укр. центр духовної культури, 2000. – 416 с. – Режим доступу : <https://knygy.com.ua/index.php?productID=9789667276843>.

Розробник: д.соц.н., проф. _____ Пачковський Ю.Ф.